

ному архіві-музеї літератури і мистецтва України та в Інституті літератури ім. Т. Шевченка НАН України.)

Книгу доповнює доповідь Ю. Меженка «Бібліографія української книги...», прочитана на сесії Відділу суспільних наук АН УРСР у Львові у 1946 р. Оскільки тираж «Наукового збірника бібліотеки АН УРСР» (1946, № 1), де вона опублікована, було, за винятком кількох примірників, знищено, а з існуючого примірника залу бібліотекознавства НБУВ вирізано цю доповідь, то публікація її, безперечно, дуже корисна і не лише з точки зору історії української бібліографії, але й сьогодення.

Свідченням ґрунтовного, серйозного підходу Ю. Меженка до створення бібліографії української книги є опублікований М. Вальо «Протокол засідання бібліографічної секції Державної Публічної бібліотеки ім. Салтикова-Щедрина» від 14 жовтня 1946 р. Цей документ був люб'язно наданий петербурзьким ученим Є. Соколінським. Фактично, це – апробація плану Ю. Меженка створення Бібліографії української книги у колі своїх недавніх колег – російських бібліографів. Сучасному читачеві особливо цікаво познайомитися зі стенограмою дискусії, що відбулася після доповіді і була, очевидно, дуже важливою і для Меженка, бо сприяла вирішенню ним деяких проблемних питань.

Ретельно розроблений довідковий матеріал завершує видання. Біографічні довідки, пояснення, коментарі свідчать про копітку роботу, здійснену упорядником. Позитивне враження справляє і рівень редакційно-видавничого оформлення, наявність ілюстрацій. Хоча не обійшлося без деяких незначних недоробок. Так, біографічна довідка про директора Всенародної бібліотеки України С. Постернака (див. с. 298) подається за виданою в діаспорі «Енциклопедією українознавства» і вміщує застарілі відомості. Тоді як у статті «Степан Постернак» (Бібл. вісник. – 1998. – № 5. – С. 29–37), підготовленої на основі архівів ДПУ, досить докладно описані останні роки його життя. У біографічній довідці

про відомого бібліографа Ф. Сарану (див. с. 316) відсутній рік його смерті (1995), невірно названа книга Є. Соколінського (див. с. 15). У 1994 р. Національною бібліотекою України імені В. І. Вернадського було видано матеріали до біографії Ю. Меженка [3], а не до бібліографії (див. с. 11, 301). Але, безперечно, дрібні похибки не впливають на загальний рівень та значення цього видання, що розкриває невідомі і маловідомі сторінки української бібліографії та книгознавства, привертає увагу до невирішених проблем цієї галузі.

Список літератури

1. Марія Вальо: Біобібліогр. покажч. / НАН України; Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаника. – Л., 2001. – 200 с.
2. Королевич Н. Ф. Український бібліограф Ю. О. Меженко (1892–1969): Біобібліогр. нарис / Нац. парламент. б-ка України. – К., 1993. – 60 с. – Видатні діячі укр. книги. – Вип. 1.
3. Юрій Олексійович Меженко (1892–1969): Матеріали до біографії / НАН України. ЦНБ ім. В. І. Вернадського; Ін-т укр. археографії; Укл. Т. А. Ігнатова, Н. В. Козакова, Н. В. Стрішенець. – К., 1994. – 175 с. – Наук.-довід. вид. з історії України. – Вип. 31.
4. Стрішенець Н. В. Бібліографічна спадщина Юрія Меженка / НАН України. Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К., 1997. – 144 с.
5. Соколинский Е. К. Ю. А. Меженко: Библиограф на ветрах истории / Российская нац. б-ка. – СПб., 1998. – 248 с. – (Деятели Российской нац. б-ки).
6. Крушельницька Л. І. Рубали ліс ... (Спогади галичанки) / НАН України; Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаника – Л., 2001. – 260 с.

Надія СТРИШЕНЕЦЬ,
канд. іст. наук,
зав. відділу фонду ООН НБУВ

Ґрунтовне дослідження з біобібліографії Північного Причорномор'я

Рецензія на книгу: Тункина И. В. Русская наука о классических древностях Юга России (XVIII – середина XIX вв.). – СПб.: Наука, 2002. – 676 с.; 156 ил.

Кожне нове дослідження з історії науки з особливою увагою зустрічається не тільки фахівцями в галузі історіографії, але і широким загалом істориків різного профілю. Тим більше, коли прізвище авторки давно стало авторитетним серед колег. Ірина Володимирівна Тункіна, кандидат історичних наук, директор Санкт-Петербурзької філії Архіву Російської Академії наук – провідний фахівець у галузі історії російського антикознавства. Кожна з її публікацій із цієї проблеми, що стали виходити з 1980-х років, вирізнялася не просто традиційною для петербурзької науки скрупульозністю, але і неформально несла в собі новизну в постановці про-

блеми та її вирішенні. Публікації Ірини Володимирівни завжди були цікаві для порівняння оцінок внеску вчених і аматорів-кримознавців у вивчення краю. Вони були орієнтиром для пошуку в архівних фондах, сприяли виявленню нових праць кримознавців, що дає змогу істотно збагатити бібліографію кримознавства. Тому поява узагальнюючого фундаментального фоліанту (676 сторінок), безперечно, є непересічною науковою подією.

Монографія є результатом п'ятнадцятирічних зусиль авторки зі збирання, систематизації й узагальнення величезного корпусу наукової спадщини кримознавців, їхніх

біографій, бібліографії з вивчення в Російській імперії класичних старожитностей півдня країни. Нечасто зустрінеш у наш час дослідження, що ґрунтуються на такому великому масиві архівних джерел. І. В. Тункіна залучила матеріали архівів Санкт-Петербурга: Російський державний історичний архів і Російський державний архів Військово-морського флоту, архів Державного Ермітажу, філії архівів Російської Академії наук, Інституту сходознавства, рукописні архіви Інституту історії матеріальної культури й Інституту російської літератури РАН; Москви: Державний архів Російської Федерації, Російський державний архів стародавніх актів, Російський державний воєнно-історичний архів. Із українських архівів використані чисельні матеріали державних архівів Миколаївської й Одеської областей, а також Автономної Республіки Крим. Авторка опрацювала також архівні зібрання відділу писемних джерел Державного історичного музею Російської Федерації, Державного музею образотворчих мистецтв ім. О. С. Пушкіна, Одеського археологічного музею, Керченського державного історико-культурного заповідника і Кримського республіканського краєзнавчого музею. Залучено велику кількість документів, що відклалися у відділах рукописів Російських державної і національної бібліотек, Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, відділу рукописів і стародруків Одеської державної наукової бібліотеки ім. М. Горького.

На основі цих матеріалів, частину з яких І. В. Тункіна уперше ввела у науковий обіг, у монографії проаналізовано процес становлення російської науки про класичні старожитності – античної археології, епіграфіки, нумізматики, історичної географії й археологічної топографії Північного Причорномор'я протягом XVIII – першої половини XIX ст. У монографії розкрито, як поетапно відбувався процес організаційного оформлення і функціонування імператорської Академії наук, імператорського Ермітажу, Строганівської комісії, перших історико-археологічних товариств, перших музеїв старожитностей у Феодосії, Керчі й Одесі, Кабінету рідкостей Чорноморського депо мап у Миколаєві, археологічного зібрання Харківського університету. Докладно висвітлено заходи уряду і місцевої адміністрації Новоросійського краю з охорони старожитностей.

Монографія стала вагомим внеском у вивчення біографістики істориків (археологів) Північного Причорномор'я тієї доби. У книзі реконструйовані 82 біографічні довідки тільки кримознавців! (На жаль, лише деякі з них супроводжуються портретами.) Це за походженням французи, німці, італійці, які перейшли на російську службу, а також російські подвижники науки.

У своєму дослідженні І. В. Тункіна привернула увагу до маловивченого аспекту інтелектуальних зв'язків: провінція – центр. У спеціальному розділі «Соціально-психологічна характеристика антикваріїв першої поло-

вини XIX століття» І. В. Тункіна простежила значення контактів столичних і місцевих учених і їхньої ролі у розвитку краєзнавчих студій. Зокрема, великий інтерес представляють лінії інтелектуальної напруженості Е. Е. Келер – П. І. Кеппен, П. І. Кеппен – А. Б. Ашик, О. М. Оленін – П. А. Дюбрюкс, О. М. Оленін – А. Б. Ашик і Д. В. Карейша.

У зв'язку з цим відзначимо активне залучення авторкою джерел особового походження, насамперед – до особових архівних фондів, що дозволило представити історичні центри з вивчення Північного Причорномор'я в інтер'єрі «історіографічного побуту», виділити приховані процеси внутрішньої спеціалізації науки. При цьому необхідне звертання до епістолярних джерел, що тільки останніми роками стали активно залучатися істориками науки. І. В. Тункіною було опановано всі особові архівні фонди істориків-антикознавців, у яких зберігається їхнє численне листування. Уривки з листів постійно цитуються в монографії.

Поряд з докладними студіями в галузі біографістики І. В. Тункіна зробила значний внесок у розвиток бібліографії антикознавства Північного Причорномор'я. Крім друкованих видань у книзі наведені й назви виявлених нею рукописів відомих авторів, частина з яких уперше введена у науковий обіг. Монографія є серйозним внеском у розвиток бібліографії. Ось коли залишається лише пошкодувати, що припинення регулярного книгообміну призвело до того, що вчені Росії й України стали менше знати про праці своїх колег і часом нічого не знають навіть про значні праці у своїй же галузі фахівців із інших регіонів, тим більше зарубіжних. Напевно, книгу І. В. Тункіної тільки прикрасили б згадування останніх публікацій її українських колег.

Слід відзначити й раціональний довідковий апарат монографії. У разі, коли сюжетна лінія продовжена в інших параграфах, це вказується в тексті, що значно полегшує роботу з виданням. Книга розкішно ілюстрована зображеннями старожитностей, мапами городищ, малюнками розкопок. Значна частина з них виконана археологами першої половини XIX ст. й публікується вперше з посиланням на архіви, де вони виявлені. У додатку І. В. Тункіна подала 27 джерел, пов'язаних із історією археологічних досліджень регіону.

Монографія Ірини Володимирівни Тункіної – це вагомий внесок у розвиток історіографії півдня України. Завдячуючи подвижництву авторки видання вже мають усі наукові бібліотеки півдня України й провідні фахівці цієї галузі.

*Андрій НЕПОМНЯЩИЙ,
д-р іст. наук, професор,
Таврійський національний університет
ім. В. І. Вернадського (Сімферополь)*